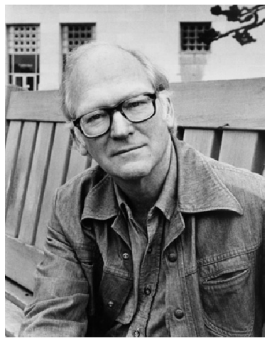


# In memoriam

---

## Donald Herbert Davidson (1917–2003)

---



*Donald Herbert Davidson*

Donald Herbert Davidson, jedan od najznačajnijih filozofa druge polovice 20. stoljeća, preminuo je u Berkeleyu 30. kolovoza 2003, u 86. godini života. Njegove ideje, prezentirane u nizu eseja od šezdesetih godina pa nadalje, imale su utjecaja na raznim područjima – od semantičke teorije do epistemologije i etike.

Donald Herbert Davidson rođen je 6. ožujka 1917. u Springfieldu, Massachusetts, Sjedinjene Američke Države. Svoju karijeru nije posvetio samo filozofiji – tijekom 1939. pisao je u Hollywoodu scenarije za *Big Town*, radio-emisiju o privatnom detektivu čiji je lik tumačio Edward G. Robinson. Pokazivao je veliko zanimanje za svijet prirode, geografiju, glazbu i književnost. Volio je letjeti malim dvomotornim zrakoplovima, planinariti i putovati. Dodiplomski studij završio je na Harvardu, gdje je diplomirao 1939. Njegovi rani interesi bili su književnost i grčki klasici, a kao student dodiplomac bio je pod jakim utjecajem A. N. Whiteheada. Neko je vrijeme uz studij pohađao i prestižnu Harvard Business School. Nakon poslijediplomskog studija iz klasične filozofije koji je 1941. završio magistarskom diplomom, Davidsonovo studiranje bilo je prekinuto vojnom službom. Prije odlaska u vojsku oženio se Virginijom Bolton. Od 1942. do 1945. služio je kao pripadnik mornarice SAD, između ostalog i na području Mediterana, podučavajući američke topnike kako razlikovati neprijateljske zrakoplove od savezničkih. Nakon rata nastavio se baviti klasičnom filozofijom, obranivši 1949. na Harvardu doktorsku disertaciju o Platonovu *Filebu*. U to se vrijeme smjer Davidsonovih razmišljanja prilično promijenio pod utjecajem W. V. O. Quinea i njegove teorije jezika.

Njih dvojica prvi su se put susreli na Harvardu između 1939–1940. Davidson je tada svoj interes usmjerio prema analitičkom pristupu filozofiji. Dok mu je prvo radno mjesto bilo na Queen's College u New Yorku, veći je dio ranog razdoblja svoje karijere (1951–1967) proveo na Sveučilištu Stanford. Kasnije je predavao na sveučilištima Princeton (1969–70), Rockefeller (1970–1976), u Chicagu (1976–1981), te na Sveučilištu Berkeley u Kaliforniji, gdje je ostao do smrti. Od 1984. bio je oženjen Marciom Clavell, koja je također predavala filozofiju na Berkeleyu.

Iako se nekoliko godina bavio teorijom odlučivanja, o čemu svjedoči tekst "Decision-Making: An Experimental Approach" (1957), prvo Davidsonovo važnije objavljeno filozofsko djelo bio je članak "Actions, Reasons and Causes" (1963), u kojem tvrdi da je objašnjenje djelovanja pozivanjem na razloge jedna vrsta kauzalnog objašnjenja. U to je vrijeme, pod utjecajem Wittgensteinove filozofije, bilo uobičajeno smatrati objašnjenje pozivanjem na razloge nečim odvojenim i neovisnim od kauzalnog objašnjenja. Ovaj je Davidsonov tekst imao utjecaja na kasniji razvoj filozofije uma.

U tekstu "Mental Events" (1970) Davidson govori o tri kompatibilna principa naznačena već u "Actions, Reasons and Causes": *principu kauzalne interakcije* koji kaže da su bar neki mentalni događaji u kauzalnoj interakciji s fizičkim događajima; *principu nomološkog karaktera kauzalnosti* koji kaže da događaji vezani uzročno-posljedičnom vezom potpadaju pod onoliko striktnih i preciznih zakona koliko god je to moguće; i *principu anomalizma mentalnog* koji kaže da nema striktnih zakonitosti koje povezuju fizičke i mentalne događaje. Nedostatak striktnih zakona koji bi se odnosili na događaje s područja mentalnog predstavlja prepreku pokušaju smještanja mentalnog u područje unificirane fizikalne znanosti. Iako mentalne događaje ne možemo reducirati na fizičke, svaki mentalni događaj može tvoriti 'par' s fizikalnim opisom istog događaja. Davidson drži da se svaki događaj može uklopiti u više od jednog opisa i da kauzalno povezani događaji moraju potpadati pod striktnu zakonitost. Budući da zakonitosti smatra lingvističkim entitetima, one mogu povezivati događaje samo onako kako su ti događaji dani unutar specifičnih opisa. Zato isti 'par' događaja može biti primjer zakonitosti u okviru jednog opisa, no ne i u okvirima drugih opisa.

Psihološke koncepte vjerovanja, želja i intencija Davidson analizira u nizu radova temeljenih na idejama izloženim u "Actions, Reasons and Causes", kao što su "Agency" (1971) i "Intending" (1978), te u raspravama s područja epistemologije i semantike. Njegov je rad na ovom području također utemeljen na konceptu veze uzroka, događaja i zakonitosti, te na ideji da su događaji partikularni i da zato čine osnovnu ontološku kategoriju. Pokušavajući formulirati kriterije identiteta događaja, u tekstu "The Individuation of Events" (1969) tvrdi da su događaji identični ako i samo ako imaju iste uzroke i posljedice, dok taj kriterij napušta u radu "Reply to Quine on Events" (1985), u korist stajališta da su događaji identični ako i samo ako zauzimaju isto mjesto u prostoru i vremenu.

U tekstovima “How is Weakness of the Will Possible?” (1970) i “Two Paradoxes of Irrationality” (1982) Davidson razmatra problem iracionalnih vjerovanja i djelovanja. Uzimajući iracionalnost kao stvarnu osobinu čovjekovog mentalnog života, nudi pristup kojim pokušava očuvati sveukupnu racionalnost uma. Predlaže da istu vrstu relacija promatramo kao nešto smješteno unutar istog uma, u tu svrhu smatrajući um tako ‘podijeljenim’ da različiti stavovi mogu zauzimati različita ‘područja’ i zato ne moraju biti u direktnom sukobu.

Karakteristična osobina Davidsonova pristupa metafizičkim pitanjima je usmjerenost na logičku strukturu rečenica kojima se o nekom entitetu govori, a ne na entitet kao takav. Njegov pristup problemu događaja i djelovanja utemeljen je u analizi logičkih oblika unutar rečenica, a kauzalnim vezama pristupa analizirajući logičku formu rečenica kojima se takve veze izražavaju, o čemu svjedoče tekstovi “The Logical Form of Action Sentences” (1967) i “Causal Relations” (1967). Ovo je odraz njegova općenitog uvjerenja u neodvojivost metafizičkih pitanja od pitanja logike, o čemu piše u tekstu “The Method of Truth in Metaphysics” (1977).

Velik dio Davidsonova rada posvećen je razvoju teorije značenja koja bi odgovarala prirodnom jeziku. Pritom se fokusira na rečenice, a ne na riječi. Smatra da se značenje može najbolje razumjeti kroz koncept istine i da je osnovna struktura bilo koje adekvatne teorije značenja dana u formalnoj teoriji istine. Svoje promišljanje semantičke teorije iznosi u tekstu “Truth and Meaning” (1967), smatrajući da bi razvoj teorije značenja za jezik trebao za svaku rečenicu nekog jezika omogućiti generiranje teorema koji točno određuje njeno značenje. Budući da je broj potencijalnih rečenica u bilo kojem prirodnom jeziku beskonačan, teorija koja bi bila korisna ograničenim bićima poput nas mora generirati beskonačno mnogo teorema na temelju ograničenog skupa aksioma. Ovakav pristup omogućuje Davidsonu povezivanje vlastite teorije značenja s teorijom istine koju je izložio Alfred Tarski u spisu “The Concept of Truth in Formalised Languages” (1936). Iako se može reći da u temeljima Davidsonove teorije interpretacije leži teorija istine kakvu je predložio Tarski, ta teorija istine ipak daje samo formalnu strukturu na kojoj se temelji lingvistička interpretacija. Teorija interpretacije mora imati širi pristup, a prilikom njene primjene na stvarno lingvističko ponašanje mora se u obzir uzeti dinamičan i promjenjivi karakter tog ponašanja. Zato mehanička primjena takve teorije na svakodnevni jezik nije zadovoljavajuća. Iako bi neki Davidsonovi rani radovi mogli uputiti na zaključak da je zagovarao baš takvu primjenu, on u tekstu “A Nice Derangement of Epitaphs” (1986), navodi da, iako lingvistička interpretacija ovisi o zahvaćanju formalne strukture jezika, ta struktura uvijek zahtijeva modifikacije u skladu sa stvarnim lingvističkim ponašanjem. Davidsonova je strategija uklopiti formalnu strukturu teorije značenja u općenitiju teoriju interpretacije čije osnovne naznake vuče iz Quineova djela *Word and Object*

(1960), zamjenjujući Quineov koncept 'radikalnog prevođenja' vlastitim konceptom 'radikalne interpretacije', o čemu govori tekst "Radical Interpretation" (1973).

Davidson je dao i značajan doprinos epistemologiji, nadovezujući svoja stajališta na Wittgensteinovo shvaćanje da je društvena interakcija osnova znanja i jezika. Poznat je i po misaonom eksperimentu pod nazivom 'Čovjek iz močvare' (The Swamp Man). U zbirci tekstova objavljenih pod naslovom *Subjective, Intersubjective, Objective* (2001) Davidson iznosi svoju teoriju 'triangulacije'. Donekle slično Wittgensteinovu argumentu privatnog jezika, on tvrdi da je fokus pažnje u bilo kakvoj komunikaciji između dvije osobe neki predmet iz vanjskog svijeta. Zato, iako nismo sigurni što druga osoba točno misli i osjeća, osigurano nam je sudjelovanje u diskusiji u kontekstu te izvanjske stvarnosti. Identifikacija vjerovanja uključuje proces analogan 'triangulaciji' gdje je položaj predmeta određen pomoću povlačenja pravaca od dvaju već poznatih položaja predmeta o kojem se radi, a presjek triju pravaca fiksira položaj predmeta. Ovu je ideju izložio u tekstu "Rational Animals" (1982). U tekstu "Three Varieties of Knowledge" (1991) Davidson metaforu triangulacije razvija u ideju trosmjernog konceptualne međuovisnosti znanja o sebi, znanja o drugima i znanja o svijetu. Kao što se znanje jezika ne može odvojiti od našeg općenitog znanja o svijetu, Davidson tvrdi da znanje o sebi, znanje o drugim osobama i znanje o običnom 'objektivnom' svijetu tvore međuovisni sklop konceptata od kojih niti jedan nije moguć bez drugih. Iako se u tekstu "A Coherence Theory of Truth and Knowledge" (1983), pozivao na vlastitu poziciju koja uključuje 'koherencijsku' teoriju istine i znanja, Davidson u pogledu konceptata istine i znanja nije koherentist u 'standardnom' smislu riječi. Njegovo korištenje pojma koherencije može se promatrati kao odraz uvjerenja da je karakter ljudskog uma racionalan i holistički, te kao vezano uz njegovo odbacivanje onih oblika epistemološkog fundacionalizma koji vjerovanje i znanje pokušavaju utemeljiti na osjetilnim uzrocima vjerovanja. Vjerovanja, po Davidsonu, svoju dokaznu potporu mogu imati samo u ostalim vjerovanjima.

Davidson je optimističan u opoziciji spram skepticizma i relativizma, insistirajući na nužnosti osnovnog koncepta objektivne istine. Nije ga moguće lako svrstati obzirom na sve donedavno u okvirima angloameričke filozofije popularan spor između realista i antirealista. Za Davidsona su i realizam i antirealizam u jednakoj mjeri nezadovoljavajuće pozicije, jer nisu kompatibilne s holističkim i eksternalističkim karakterom znanja i vjerovanja. Kao što je vidljivo iz teksta "The Structure and Content of Truth" (1990), on odbacuje specifične implicitne pretpostavke realističkih i antirealističkih stajališta, a cijeli spor između realizma i antirealizma smatra problemom koji je nastao pogrešnim shvaćanjem.

Davidsonovo je mišljenje teško uklopiti u 'standardne' filozofske kategorije. Njegov rad odlikuje se širinom pristupa, ujedinjujućim i sistematskim

karakterom, što nije uobičajeno za analitičku filozofiju dvadesetog stoljeća. Iako je sam priznavao kako puno toga duguje Quineu, Davidsonova filozofska misao kombinira na prvi pogled ne tako lako uočljive utjecaje iz raznih izvora, uključujući, osim Quinea, C. I. Lewisa, Franka Ramseyja, Immanuela Kanta i kasnog Wittgensteina. I dok su često razvijene odvojeno, Davidsonove su ideje kombinirane tako da pružaju integrirani pristup problemima znanja, djelovanja, uma i jezika. Širina i jedinstvo njegove misli, u kombinaciji s ponekad lakonskim karakterom njegove proze čine ga filozofom čija djela nisu lako čitljiva.<sup>1</sup> Ipak, ma koliko njegov rad izgledao zahtjevnim za proučavanje, to ne umanjuje ni njegov značaj, niti utjecaj koji je imao i koji će nesumnjivo imati i u budućnosti. Kroz rad Richarda Rortyja i drugih autora, te kroz širenje prijevoda njegovih spisa, Davidsonove ideje doprle su do publike daleko izvan granica analitičke filozofije na engleskom jeziku. Zbirka Davidsonovih tekstova *Inquiries into Truth and Interpretation* (1984) u hrvatskom je prijevodu dostupna pod naslovom *Istraživanja o istini i interpretaciji* (preveo Kiril Miladinov, Demetra, Zagreb 2000).

**Laura Blažetić**

*Institut za filozofiju*

*Ulica grada Vukovara 54, HR-10000 Zagreb*

*lablazg@yahoo.com*

---

<sup>1</sup> Usp. Malpas, J., "Donald Davidson", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2002 Edition), Edward N. Zalta (ed.), URL=<http://plato.stanford.edu/archives/fall2002/entries/davidson/>